

Ukrainan sodan taustoista; puhe LänsiHelsingin Senioreille 11.9.2025

Hyvät Kuulijat,

Sain tutustua Ukrainan uuteen Helsingin suurlähettilääseen, kun Ukraina juhli itsenäisyyspäiväänsä 34. kertaa. Keskustelussa hän totesi: "Neuvostoliiton aikana ulkomaille matkustavat Neuvostoliiton kansalaiset olivat kaikki venäläisiä, lännessä puhuttiin vain venäläisistä." Olen kokenut samaa. Neuvostoliiton alueella syntyneet olivat ulkomaalaisille venäläisiä, vaikka esim. Hrutshev ja tunnettu viulusti David Oistrach olivat ukrainalaisia, jälkimmäinen Odessan juutalainen.

Mutta samaa oli kokenut myös Suomen ensimmäisenä asuinhoitajan Kiovassa vuonna 1918 toiminut Herman Gummerus, joka julkaisi vuonna 1931 muistelmansa "Ukrainan murrosajoilta." Niissä hän toteaa, ettei tsaarinaikana oltu saatu mitään käsitystä erillisen ukrainalaisen kansan olemassaolosta. Venäjän valtakunnan slaavilainen väestö oli jaettu kolmeen osaan kielen ja tapojen vähäisten eroavuuksien mukaan. He olivat joko isovenäläisiä, vähävenäläisiä tai valkovenäläisiä, venäläisiä kumminkin.

Oletan Putinin pitävän itseään isovenäläisenä, jollaiseksi Lenin määritteli itsensä osallistuessaan Tampereella vuonna 1905 järjestettyyn sosialistisen internationaalin kokoukseen. Putinille Neuvostoliiton hajoaminen oli viime vuosisadan suurin tragedia. Mutta hän ei niinkään haikaillut kommunismin kuin laajan Venäjän imperiumin perään. Neuvostoliiton hajoaminen merkitsi 15 uuden valtion muodostumista, joista osa oli ollut jo aiemmin itsenäisinä olemassa. Niihin kuuluivat Baltian maat ja Ukraina.

Heti alkuun toteaisin, etten voi yhtyä Putinin neljä vuotta sitten julkaisemaan historialliseen katsaukseen, missä hän esitti venäläisten ja ukrainalaisten olevan samaa kansaa. Jos he olisivat samaa kansaa, miksi käydä hävityssotaa Ukrainassa? Miksi ukrainalaisten kansallistunne pitäisi kitkeä pois?

"Ukraina on maa, jolta on viety historia, kieli ja identiteetti" totesi turkkilainen kollega Kiovassa aloittaessani toiminnan suurlähettiläänä talvella 2003. Hän oli oikeassa. Yritän nyt lyhyesti kuvata Ukrainan ja Venäjän eroja, jotka osaltaan selittävät käynnissä olevaa, jo nyt pitkäksi venynyttä sotaa, joka alkoi vuonna 2014 Krimin valloituksella ja sodan käynnistämällä Itä-Ukrainassa.

Aloitin historiasta. - Viikingit perustivat Kiovan Dnepr/Dnipro-joen rannalle slaavilaisten asuma-alueelle 600-700-luvuilla. Vähitellen Kiovan ympärille muodostui Kiovan Rusj-nimellä tunnettu valtio, josta on harhaanjohtavasti käytetty nimeä Kiovan Venäjä. Sen hallitsija Vladimir otti kristillisen kasteen Krimille kreikkalaisten rakentamassa Hersonesin kaupungissa vuonna 988. Kun Neuvostoliiton aikana Moskovassa juhlittiin vuonna 1988 Tuhatvuotista Venäjää, unohdettiin, että Moskovan ympärille muodostui valtio vasta 1400-luvun lopulla moskovalaisten valloitettua Novgorodin.

Kiovassa oli useita suuria kirkkoja jo 1000-luvulla. Nykyaikaan niistä on säilynyt Jaroslav Viisaan rakennuttama Pyhän Sofian kirkko vuodelta 1057. Kirkon säilyneistä mosaiikeista tärkein on kuva rukoilevasta Neitsyt

Mariasta - mosaiikista käytetään nimeä Maria Oranta. Ukrainalaisilla on uskomus, että niin kauan kuin Marian kädet ovat ylhäällä rukousasennossa Ukrainalle tai ukrainalaisille ei voi tapahtua mitään pysyvästi pahaa. - Samanlaiset Neitsyt Marian mosaiikin sain nähdä useassa Venetsian alueen 1000 - 1100-luvulta olevissa kirkossa viime tammikuussa. Tämä osoittaa, että Kiovan hallitsijoilla oli yhteyksiä länteen ja ammattitaitoiset käsityöläiset matkustivat lännen ja idän välillä.

Kiovalainen ruhtinas Juri Dolgoruki perusti Moskovan kaupungin vuonna 1167 Volgan rannalle. Idästä tulleet mongolit valloittivat laajat Aasian ja Keski-Aasian arot ja hävittivät Kiovan kaupungin vuonna 1242. Tällöin Kiovan Rusj hajosi kolmeen osaan.

Kiovan Rusjin itäisestä osasta muodostui mongolien vasallivaltio, jota nimitettiin Kultaiseksi Ordaksi. Mongolien itsevaltainen hallinto alueella kesti yli 200 vuotta ja sen aikana mongolit polttivat Moskovan

kahdesti. Hallitsijat omistivat sekä maan että sen asukkaat, mikä loi pohjan Venäjän maaorjuudelle. Venäläiset ruhtinaat toimittivat veronkannon mongoleille, jonka valta päättyi vasta noin vuonna 1480 Moskovan ruhtinaiden valloitetun Novgorodin.

Mongolialaiset kaanit kasvattivat laajan valtakuntansa alueen asukkaat julman ja mielivaltaisen hallinnon pelkoon. Urkinta rajoitti tehokkaasti itsenäistä ajattelua, mitä se tekee nykyisinkin. Orjuus lopetti oma-aloitteisuuden, josta ei ole voinut venäläisiä myöhemminkään kehua. Tätä osaa venäläisten historiasta ei mielellään muistella, vaikka se selittää paljon myöhempää historiaa ja nykyaikaa.

Mongolivalta ei ulottunut Kiovan Rusjin länsiosiin, vaan ne liitettiin Liettuaan ja lännessä olleeseen Galitsiaan. Tuolloin Liettua oli suurvalta, joka myöhemmin solmi valtioliiton Puolan kanssa. Nykyisten ukrainalaisten esi-isät olivat jatkuvasti vuorovaikutuksessa monimuotoisen länsieurooppalaisen kulttuurin kanssa. Tutuiksi tuli niin juutalaisuus, roomalaiskatolisuus kuin myös myöhemmin protestanttisuus. Kiovassa luettiin latinankielisiä kirjoja ja kaupunkiin perustettiin vuonna 1632 ensimmäinen yliopisto, Mohyla-akatemia lähes sata vuotta ennen Moskovan yliopiston perustamista.

Ukrainan historian erityispiirteisiin kuuluvat kasakat. Kasakkayhteisöt, hetmanaattit, olivat 1400-luvulta lähtien löyhiä itsenäisiä, sotilaallisesti järjestäytyneitä alueellisia yhteisöjä, joilla oli varsin laaja itsehallinto. Kasakat valitsivat johtajansa, hetmanin, vuosittain huutoäänestyksellä. Merkittävimmän yhteistön muodostivat Zaporizhan kasakat, jotka viljelivät Dnipro-joen alajuoksun hedelmällisiä aroja. Kasakat taistelivat ortodoksisuuden puolesta islaminuskoisia turkkilaisia vastaan eri puolilla nykyisen Ukrainan alueita

Ukrainan ja Venäjän yhteinen historia alkoi varsinaisesti vasta vuonna 1654, kun Bogdan Hmelniitskin johtama ukrainalainen hetmanaatti irtautui Puolan vallasta ja siirtyi Moskovan alaisuuteen. Hmelniitski uskoi, että ortodoksien kesken solmittu sopimus takaisi kasakoille paremmat oikeudet kuin mitä katoliset puolalaiset antoivat ukrainalaisille. Perejaslavissa tehdyn sopimuksen mukaan maanomistusolot jäivät ukrainalaisessa hetmanaatissa aluksi vapaammiksi kuin muualla Venäjällä. Läntinen osa Ukrainasta jäi tuolloin vielä Puolaan

Toinen merkittävä hetmanni oli Ivan Mazepa, jonka joukot taistelivat Kaarle XII:n puolella Pietari Suuren joukkoja vastaan. Mazepa kuoli ennen ratkaisevaa Poltavan taistelua, mistä alkoi Venäjän suurvalta-asema. Ukrainalaisten alueiden autonomia loppui vähitellen ja itsenäisiä kasakoita siirrettiin Donin alueelle. Pietari Suuri perusti Pietarin Nevan rannoille, Ruotsille kuuluneille alueille vuonna 1703.

Katariina Suuren pyrkimyksenä oli 1700-luvun lopulla luoda Krimiltä Etelä-Venäjälle ulottuva Uusi Venäjä. Sen toteutti kenraali Potjomkin, joka valloitti etelä-Ukrainan ja liitti Krimin Venäjään vuonna 1783. Sotien aikana hän perusti kymmenen kaupunkia mm. nykyisen Dnipron, Odessan, Mykolaivin ja Hersonin.

Ukraina ja Puola ovat maita, joiden rajoja naapurivaltiot ovat muuttaneet. Puolan kolme jakoa 1700-luvun lopulla johtivat siihen, että nykyisen Ukrainan eri osilla oli erilainen hallinto, kieliolot sekä suhde maaorjuuteen riippuen siitä, kuuluivatko alueet jakojen jälkeen Puolaan, Itävalta-Unkariin vai Venäjään. Ukraina sai nykyiset rajansa toisen maailmansodan jälkeen, kun siihen liitettiin aiemmin itä-Puolaan kuuluneita alueita, mm. Lviv.

Ukraina ja Venäjä ovat ortodoksia valtioita, mutta niiden ortodoksikirkkojen historian välillä on eroja. Molemmat kirkot kuuluivat aluksi Konstantinopolin alaisuuteen ja niillä oli omat metropoliitat. Kun Moskovan patriarkaatti perustettiin vuonna 1589, jäi Kiovan ortodoksikirkko Konstantinopolin patriarkaatin alaisuuteen vielä lähes sadaksi vuodeksi. Länsi-Ukrainaan perustettiin 1500-luvun lopulla uniaattikirkoksi kutsuttu kreikkalaiskatolinen kirkko, jonka riitti on ortodoksinen, mutta joka toimii roomalaiskatolisen paavin alaisuudessa.

Pietari Suuri lakkautti Moskovan patriarkaatin vuonna 1721 ja perusti tilalle keisarillisen Pyhän Synodin, tsaarinalaisen uskontoasiain viraston. Siitä lähtien Venäjän hallitsijalla on ollut suora suhde ortodoksiseen kirkkoon, joka on ollut ja on vallan tukipilari. Tämä selittää sen, miksi venäläiset ovat pitäneet - ja pitävät edelleen - johtajaansa erehtymättömänä. Hallitsijahan on Jumalan edustaja maan päällä ja tällainen asema on nyt Putinilla. - Olen saanut nähdä Kronstadtin uusitussa katedraalissa ikonin, joka esittää venäläistä "pyhää perhettä" - viimeisen tsaari Nikoilai II:n murhattua perhettä.

Stalin perusti uudelleen Moskovan ja koko Venäjän patriarkaatin vuonna 1943 lisätäkseen kansalaisten tukea käynnissä olleelle II maailmansodalle, jota Venäjällä kutsutaan suureksi isänmaalliseksi sodaksi. Nykyinen Moskovan patriarkka Kirill käyttää asemaansa tukeakseen Venäjän "pyhää" hyökkäyssotaa Ukrainassa.

Suomi ja Ukraina kuuluivat Venäjän keisarikuntaan 1800-luvulla. Meidän suomalaisten kokemukset ovat myönteisiä: saimme säilyttää lainsäädäntömme, saimme autonomian, kansakoulun ja oman rahan ja saimme käyttää suomen ja ruotsin kieltä. Toisin olivat asiat Ukrainassa, missä tukahdutettiin kaikki kansalliset erityispiirteiden vaalintaan tähtäävät hankkeet. Ukrainan kielen käytön kieltäminen hallinnollisilla määräyksillä alkoi jo 1600-luvulla ja Venäjän tiedeakatemia myönsi vasta vuonna 1905 sen olevan erillinen kieli, ei murre. Ukrainan kielen venäläistäminen, kielten välisten erojen vähentäminen päättyi vasta Neuvostoliiton hajottua. Ukrainalaisista kotikielenään ukrainaa käyttää nykyisin 76 % ja venäjää 18 %; loput lienevät kaksikielisiä.

Kansalliseepoksemme Kalevala, Aleksis Kiven Seitsemän veljestä ja Topeliuksen Maamme-kirja saatiin julkaista kaikessa rauhassa. Meidän onnenamme oli kieleemme lisäksi järvien rikkomat metsät ja suot, jotka suojelivat suomalaista kulttuuria ja kansallista heräämistä. Toisin oli Ukrainassa, missä Taras Shevtschenko karkotettiin 10 vuodeksi Aral-järvelle sen vuoksi, että hän julkaisi kansallismielisiä runoja ukrainaksi. Kansallismielinen ukrainalaisen historioitsija Hrushevski puolestaan päätyi Stalinin vankileirille.

Ensimmäiseen maailmansotaan liittyneet sodat ja vallankumoukset kestivät Ukrainan osalta seitsemän vuotta vuodesta 1914 vuoteen 1921. Tuohon ajanjaksoon kuuluu ukrainalaisten kapina bolshevikkeja vastaan, ensimmäinen itsenäistyminen ja sen menettäminen sekä vuoden 1921 joukkonälkä, mihin Neuvostoliitto pyysi ja sai apua ulkomailta. Amerikkalaiten Hoover-apu ruokki 11 miljoonaa ukrainalaista.

Stalinin aikana ukrainalaisia koeteltiin monin tavoin. Itsenäisyyteen tottuneet ukrainalaiset maanviljelijät vastustivat pakkokollektivisointia, kun taasen venäläiset talonpojat sopeutuivat historiansa, pitkän maaorjuuden vuoksi helpommin neuvostoliittolaiseen suunnitelmatalouteen. Ukrainalaisten kurittamista jatkettiin huonojen satovuosien aikana 1930-luvun alussa. Tuolloin viljaa ei jätetty tarpeeksi edes siemenviljaksi Ukrainaan asukkaille, vaan se vietiin ulkomaille länsivaluutan saamiseksi. Syntyneessä keinotekoisessa suuressa nälänhädässä vv. 1932-33 - holodomorissa - kuoli arviolta 3,9 miljoonaa ukrainalaista, mikä oli noin 12 % alueen väestöstä. Kuolleiden määrä vaihteli alueittain. Eloonjääminen oli helpompaa kaupungeissa ja itä-Ukrainan kaivosalueilla. - Toisen maailmansodan jälkeen järjestetty ns. pieni nälänhätä syntyi siitä, että viljaa vietiin sosialistisiin veljesmaihiin. Kapinat neuvostovaltaa vastaan jatkuivat metsäveljien toimintana Baltian lisäksi myös Ukrainassa.

Holodomorin aikana elintarvikkeita maaseudulta etsineet kommunistit ryöstivät kaiken minkä voivat, homehtuneista elintarvikkeista ikoneihin ja muihin perhekalleuksiin, he saattoivat viedä asukkailta jopa vaatteet päältä. Nälkä ajoi maaseudun asukkaat syömään mitä vain - ruohoa, kissoja ja koiria - eikä kannibalismi ollut vierasta. Nälkä vei tunteet ja muistin. Tarkoituksena oli hävittää perinteet ja kulttuuri. Monet viljelijät teloitettiin tai vietiin vankileireille rakentamaan kanavia ja rautateitä.

Ukrainassa toimineet länsimaiden konsulit raportoivat pääkaupunkeihinsa nälänhädästä, mutta samanaikainen natsi-Saksan nousu johti siihen, ettei raportteihin ja lehtikirjoituksiin haluttu kiinnittää huomiota. Oli tärkeämpää säilyttää hyvät kauppasuhteet kehittyvään Neuvostoliittoon.

Toisessa maailmansodassa ukrainalaisia ja valkovenäläisiä kuoli suhteellisesti enemmän kuin venäläisiä. Ukrainan juutalaisia kuoli arviolta noin 1,5 miljoonaa. Juutalaisvainojen tunnetuin tapahtuma oli vuonna 1941 Kiovan pohjoisosassa Babi Jarissa järjestetty joukkomurha. Se oli natsien ensimmäinen suurimittainen juutalaisten tuhoaminen, jossa ammuttiin yli 30 000 juutalaista parin päivän aikana. Samalla testattiin muiden maiden reaktioita, joita ei juuri tullut.

Vuonna 1954 Neuvostoliitossa juhlittiin Venäjän ja Ukrainan hyviä suhteita, Perejaslavin sopimuksen 300-vuotisjuhlaa. Sen kunniaksi Krim liitettiin Ukrainan neuvostotasavaltaan, jota velvoitettiin huoltamaan Krimin asukkaat, mm. eläkepäiviään viettävät venäläiset upseerit.

ETYKin päätösasiakirjan allekirjoittaminen johti useissa maissa ns. Helsinki-komiteoiden perustamiseen.

Näin tapahtui myös Ukrainassa. Ryhmän 41 jäsentä päätti omien sanojensa mukaan "auttaa Brezhneviä päätösasiakirjan periaatteiden noudattamisessa." Tämän seurauksena ryhmän jäsenet istuivat vankilassa yhteensä 550 vuotta. Kun tämä joukko juhlisti toimintansa 30-vuotisjuhlaa Kiovassa vuonna 2006, kertoi venäläinen ihmisoikeusaktivisti Ljudmila Aleksejeva olleensa aikanaan kateellinen ukrainalaisille, koska näillä oli minkä puolesta taistella - oikeudesta oman kielen käyttöön ja omaan kulttuuriin.

Elokuun 1991 vallankaappausyritys Moskovassa johti Baltian maiden itsenäistymiseen, mikä rohkaisi ukrainalaisia antamaan itsenäisyysjulistuksen 24.8.1991. Saman vuoden joulukuussa järjestetyssä kansanäänestyksessä yli 90 % ukrainalaisista kannatti itsenäistymistä ja valitsi Ukrainan ensimmäiseksi presidentiksi Leonid Kravtshukin. Tapahtumalla oli ratkaiseva merkitys Neuvostoliiton hajoamiseen, sillä viikko kansanäänestyksen jälkeen Kravtshuk tapasi Venäjän presidentti Boris Jeltsinin ja Valko-Venäjän presidentti Stanislav Shuskevitsin Valko-Venäjällä. Tällöin päätettiin Neuvostoliiton lakkauttamisesta. Tilalle perustettiin Itsenäisten Valtioiden Yhteisö (IVY), jonka oletettiin muodostuvan Euroopan yhteisön vastapariksi.

Ukrainan itsenäistyminen toi mukanaan monia haasteita, joista merkittävin lienee ollut kansallisen edun määrittely. Miten erottaa ukrainalaisten omat tavoitteet Venäjän suurvalta-pyrkimyksistä? Useimmilla ukrainalaisilla on venäläisiä sukulaisia. Hyvää työuraa edistettiin neuvostoaikana Moskovassa, Kiova oli vain alueellinen keskus. Tästä syystä Venäjällä on ollut aina ukrainalaisia korkeissa viroissa. Nykyisistä mainittakoon Duuman ylähuoneen puhemies Valentina Matvienko, joka on kotoisin länsi-Ukrainasta.

Käytännöllisiä pulmia syntyi mm. siitä, että jouduttiin luomaan uutta omaa hallintoa ja sen kieltä. Lainsäädäntöä piti ryhtyä kehittämään omat tarpeet huomioiden. Taloutta oli johdettu pääosin Moskovasta käsin, esim. itä-Ukrainan kaivos- ja teollisuusalueet olivat kuuluneet suoraan Moskovan hallintoon.

Ukraina luopui länsimaiden painostuksesta vuonna 1994 alueelleen sijoitetuista ydinaseista, joiden käytöstä päätettiin Moskovassa. Budapestissa solmitun sopimuksen muut osapuolet - Venäjä, Yhdysvallat ja Britannia - takasivat Ukrainalle alueellisen koskemattomuuden. Venäjä rikkoi tämän sopimuksen ensimmäistä kertaa vuonna 2014 vallatessaan Krimin ja käynnistäessään sodan itä-Ukrainassa. Sopimuksen muiden osapuolten reaktiot jäivät vähäisiksi. Toivottiin, että Venäjästä tulisi länsimaiden tapaan toimiva oikeusvaltio ja ymmärrettiin, että muutos veisi aikaa. Eikä tietenkään haluttu vaarantaa taloussuhteita.

Hyvät Kuulijat,

Haluaisin jakaa kanssanne joitain omakohtaisia kokemuksia parinkymmenen vuoden takaa. - Putinin henkilökohtaisilla kokemuksilla on vaikutusta hänen harjoittamansa politiikan sisältöön. Itsenäisen Ukrainan keskeinen rooli Neuvostoliiton hajoamisessa sekä pyrkimykset toteuttaa omia valintoja eivät ole Putinille mieleen, kuten ne eivät miellyttäneet Stalinia tai Venäjän tsarejakaan. Tämän vuoksi Putin kävi 2000-luvun alussa useasti Kiovassa varmistaakseen Venäjän vaikutusvallan vahvistumisen. Venäjän suurlähettilään, entisen pääministeri Viktor Tshernomyrdinin titteleihin lisättiin maininta: presidentti Putinin erityisedustaja talousasioissa.

Ukrainassa lokakuussa vuonna 2004 järjestetyt presidentinvaalit olivat dramaattiset. Venäjämielistä Leonid Kutshmaa ei voitu valita kolmannelle kaudelle, minkä vuoksi Venäjä pyrki saamaan Ukrainan presidentiksi silloisen pääministeri Viktor Janukovitshin, joka oli kotoisin Donetskista. Toivottuun vaalitulokseen pyrittiin propagandalla, lahjonnalla sekä äänestysluetteloita manipuloimalla. Joillekin oli mahdotonta saada nimiään äänestysluetteloihin. Vaalien edellä toinen pääehdokkaista, entinen pääministeri Viktor Jushtshenko myrkytettiin. Hän ei kuollut, sillä rikkaat ystävät auttoivat hänet hoitoon Wieniin. Hän palasi jatkamaan kampanjaansa kasvot muumiomaisina.

Putin tuli vaaliviikolla Kiovaan, jolloin järjestettiin Kiovan natsivallasta vapautumisen 60-vuotisjuhla. Varsinainen juhlapäivä oli ollut jo edellisen vuoden lopulla. Kaduilla oli paljon miliisejä ja tunnelma oli oudon pelottava.

Ensimmäiseltä äänestyskierrokselta pääsivät odotetusti jatkoon Janukovitsh ja Jushtshenko. Tulokset toisesta äänestyskierroksesta kertoivat, että Janukovitsh olisi voittamassa vaalit. ETYJin ja ukrainalaisten vaalitarkkailu osoitti mittavaa vaalivilppiä. Äänestystulokset muuttuivat matkalla keskusvaalilautakuntaan. Joku oli onnistunut äänestämään 17 kertaa ja monet kuolleet, joiden nimet olivat jääneet äänestysluetteloihin, osoittautuivat ahkeriksi äänestäjiksi.

Vaalivilpin johdosta syntyi Oranssivallankumoukseksi kutsuttu, viikkoja kestänyt mielenosoitus Kiovassa. Maidanille perustettiin telttakylä. Iltaisin ja viikonloppuisin järjestetyissä kokouksissa puhuttiin eurooppalaisista arvoista, demokratiasta ja oikeusvaltiosta sekä ihmisarvosta, mitä sanaa ei oltu aiemmin käytetty tai tarvittu. Aukiolla laulettiin kansanlauluja ja laulettiin Ukrainan kansallislaulua "Vielä ei ole Ukraina kuollut!" Vapaaehtoisten järjestysmiesten kohteliaisuus ja huomaavaisuus teki vaikutuksen: oli kysymys päättäväisestä, uhreihin valmiista kulttuurikansasta.

Vaalivilppisyytöksiä käsiteltiin Korkeimmassa oikeudessa, jonka istunnot näytettiin suorana yksityisellä TV-kanavalla. Korkein Oikeus suositteli parlamentille uusintavaalin järjestämistä. Valitettavasti kolmas vaalikierros ei saanut huomiota maailman mediassa samana päivänä sattuneen tsunamin vuoksi. Vaalien tuloksena Jushtshenko voitti vaalit.

Jushtshenkon virkaanastujaisten jälkeen siirryttiin parlamenttitalosta Maidanille, missä tuhatpäinen kansa huusi - Julija, Julija! Julija Timoshenko oli taitava puhuja ja hän oli ollut keskeinen henkilö oranssivallankumouksessa ja jo aikaisemmin järjestetyissä protesteissa. Timoshenko nimitettiin pääministeriksi hallitukseen, jonka kaikki muut jäsenet olivat miehiä ja tulivat muista puolueista. Naisia ei oltu ennen nähty poliittisissa johtoasemissa entisen Neuvostoliiton alueella. Timoshenkon lyhyen pääministerikauden aikana ehdittiin paljastaa Ukraina Putinin mallin mukaan luotu vertikaalinen valtiokorruptiojärjestelmä. Uusi valtiovarainministeri huomasi yllätykseen saavansa tullilta tuloutettuna lahjusrahoja.

Oranssivallankumouksen jälkeen kansa odotti pysyviä muutoksia ja oli valmis uhrauksiin. Kiovassa vierailleet länsimaiset valtuuskunnat kuulivat, kuinka ukrainalaiset puhuivat eurooppalaisista arvoista. Tuolloin emme ymmärtäneet, että ukrainalaiset olivat neuvostoaikana oppineet toistamaan johtajiensa puheita ja osasivat siten toistaa Maidanin ajatuksia. Emme epäilleet, etteikö siirtyminen länsimaiseen demokratiaan ja oikeusvaltioon onnistuisi siihen pyrkiviltä ukrainalaisilta. Emme tajunneet, kuinka vallankumouksellisista ajatuksista oli kyse maassa, jonka perinteet olivat Venäjän ja Neuvostoliiton imperialismissa.

Vallanvaihdon jälkeen pelko poistui Kiovan kaduilta, missä uskallettiin puhua ukrainaa. Kadulla saattoi tavata ministereitä, jopa presidentin. Sananvapaus näkyi lehdistössä. TV:n viikottaiset pitkät, suorina näytetyt väittelyohjelmat venyivät usein nelituntisiksi; mitään vastaavaa en ole missään muualla kokenut. Optimisena otaksuin näiden myönteisten seikkojen varmistavan pysyvät laadulliset muutokset.

Justshenko ei valitettavasti vastannut oranssivallankumouksen odotuksiin. Talouden sijasta hänen huomionsa suuntautui Ukrainan unohdettuun historiaan, mm. 1930-luvun nälänhätään. Tammikuussa 2006 Venäjä moninkertaisti kaasun hintaa, mikä muistutti karulla tavalla naapurin vaikutusvallasta. Seuraavissa presidentinvaaleissa vuonna 2010 presidentiksi valittiin Janukovitsh, osaksi sen seurauksena, että vaalilakia muutettiin äänestyskierrosten välillä ilmeisesti Venäjän painostuksesta.

Kuten varmaan muistatte, Janukovitshin kieltäytyi Putinin pyynnöstä allekirjoittamasta Ukrainan ja EU:n välistä assosiaatiosopimusta syksyllä 2013. Tämän seurauksena ukrainalaiset kerääntyivät protestiksi Kiovan Maidanille. Paikalle kutsutut venäläiset tarkka-ampujat eivät pelottaneet mielenosoittajia.

Mielenosoitusten rauhalliseen päätökseen tähdättiin Kiovassa järjestetyissä neuvotteluissa, joihin osallistui EU-maiden ja Venäjän edustajia. Jälkimmäinen ei allekirjoittanut tehtyä sopimusta ja Janukovitsh pakeni Venäjälle. Tunnuksettomat sotilaat ns. "vihreät miehet" valloittivat Krimin ja aloittivat sodan itä-Ukrainassa maaliskuussa 2014. Ukrainalaisen taiteilijaystäväni sanoi: Entisistä veljistä tuli vihamiehiä.

Krimin valtauksen jälkeen keväällä 2014 järjestetyissä vaaleissa presidentiksi valittiin Petro Poroshenko. Sodan päättämiseksi solmittiin ns. Minskin sopimukset Venäjän ja Ukrainan välille Ranskan ja Saksan

myötävaikutuksella. Ei ollut kyse Ukrainan sisällissodasta, kuten Venäjä väitti, vaan Venäjän ja sen rahoittamien separatistien Ukrainaa vastaan käymästä sodasta. Solmitut sopimukset osoittivat, kuinka paljon lännessä vielä tuolloin luotettiin Putinin johtaman Venäjän rauhantahtoon.

Ukrainan ja Venäjän välinen vastakkainasettelu on heijastunut myös molempien maiden ortodoksikirkkojen suhteisiin. Ukrainaan luotiin vuonna 1995 Moskovan patriarkaatin rinnalle Kiovan patriarkaatti, jota ei tunnustettu, kanonisoitu. Moskovan patriarkaatti pyrki eri tavoin venäläistämään Ukrainaa ja sen kirkkoissa käytettiin venäjää myös alueilla, missä väestö puhui ukrainaa.

Jännitteet Moskovan patriarkaatin ja Ukrainan muiden ortodoksikirkkojen välillä kärjistyivät Euromaidanin aikaan ja sen jälkeen. Vuonna 2018 Kiovan patriarkaatti yhdistettiin toiseen ukrainalaiseen ortodoksikirkkoon. Uusi autokefaalinen kirkko sai Konstantinopolin patriarkan siunauksen vuoden 2019 alusta. Jo sitä ennen Moskovan patriarkka Kirill oli lopettanut ehtoollisyhteyden Konstantinopolin patriarkan kanssa.

Kun Volodymyr Zelenskyi valittiin yllättäen suurella enemmistöllä Ukrainan presidentiksi vuonna 2019, oletettiin, ettei hän poliittisesti kokemattomana selviäsi tehtävästä. Parjaukskampanjoista huolimatta Zelenskyi ehti käynnistää ohjelman korruption vähentämiseksi sekä sulkea venäläistä propagandaa välittäviä TV-kanavia. Ukrainassa on korruptiota, mutta se on aina ollut vähäisempää kuin Venäjällä. Mafiaa ei ole valtiollistettu Ukrainassa kuten Venäjällä.

Käynnissä oleva sota on osoittanut, että Zelensky on mies paikallaan. Kuka toinen jaksaisi väsymättä rohkaista kansaa ja matkustella kokouksesta toiseen ulkomailla. Nuori, nyt 47-vuotias Zelensky on lakimies, jolla on pitkä kokemus näyttelijän työstä.

Hyvät kuulijat,

On esitetty toive, että arvioisin käynnissä olevaa sotaa ja sen kestoja, minkä tehtävän jättäisin mieluiten sotilaille. Voin kuitenkin todeta, että sota jatkuu ilmeisesti kauan. Trump voi toivoa olevansa rauhantekijä ja saavansa ansioistaan Nobelin palkinnon, mutta helpommin hän voisi päättää Gazan sodan. Moskovassa ei varmaan ole turhaan viime aikoina muisteltu, kuinka ennenkin sodat ovat saattaneet kestää kauan. Suuri Pohjan sota teki Venäjästä suurvallan 1700-luvun alussa ja se kesti 21 vuotta. Venäjän imperiumin laajentaminen on ollut Venäjän hallitsijoiden asialistalla aina, kuten presidentti Mauno Koivisto kirjassaan "Venäjän idea" oikein toteaa. Laajentumiskäytännössä Putinin oppi-isiä ovat olleet livana Julma, Pietari Suuri, Katariina Suuri ja Stalin. Käytävällä hyökkäyssodalla Putin pyrkii palauttamaan tsaarinajan Venäjän, jota on kutsuttu myös kolmanneksi Roomaksi. Tämän pyhänä pidetyn tavoitteen saavuttamiseksi on hävitettävä Ukraina ja ukrainalaiset, jotka Putinin tulkinnan mukaan ovat natseja, vaikka heidän presidenttinsä on juutalainen, jonka isoisä taisteli puna-armeijassa natsi-Saksaa vastaan.

Sodankäynti on ennenkin lisännyt Putinin suosiota. Hän on käynyt sotaa Tshetseniassa, Georgiassa ja Syyriassa. Venäjä ei halua lopettaa sotaa ennen kuin se on saavuttanut erityisoperaatiolle asetetut tavoitteet. Rauhan eleenä Putin ilmoitti viime viikolla, että hän olisi valmis tapaamaan Zelenskyn - Moskovassa! On ymmärrettävää, ettei hyökkäjävaltion pääkaupungista elävänä ja terveenä palata.

Venäjä käy sotaa sekä Ukrainan kansaa että luontoa vastaan. Se tekee ympäristörikoksia. Niistä suurin on ollut Kahovkan padon räjäyttäminen. Helsingin voimalaitosmuseossa on parhaillaan esillä näyttely, joka kertoo sekä padon rakentamisesta 1950-luvulla - jolloin hävitettiin kasakoiden historiallisia asuinalueita - sekä nyt sen räjäyttämisestä, joka rikkoi Mustanmeren ekosysteemin.

Jo ennen nykyistä laajamittaista hyökkäyssotaa ja sen aikana venäläiset ovat kaapanneet ukrainalaisia lapsia Venäjälle. Heitä on arvioitu olevan nyt jo yli 20 000. Heistä kasvatetaan kouluissa venäläisiä patriottoja, jotka ovat valmiita sotimaan Ukrainaa, omaa kansaansa vastaan.

Venäjä on ilmoittanut puolustavansa sodalla sivilisaatiota. Se käy "Pyhää sotaa" moraalisesti rappeutunutta länttä vastaan, joka on vuosisatoja hyökännyt ja uhannut Venäjää. Nyt ajetaan vangitsemisellä ja pahoinpitelyllä Saatanaa pois väärin uskovista ortodokseista ja protestanteista, jotka asuvat Itä-Ukrainassa. Kirkollinen toiminta edellyttää, että seurakunnassa on ainakin 30 Venäjän kansalaisuuden ottanutta jäsentä, kuten sain nähdä viime viikon maanantaina Kampin kappelissa esitetyistä amerikkalaisten tekemästä filmistä "

A Faith under Siege". Patriarkka Kirillin johtamasta Venäjän ortodoksisesta kirkosta on tullut maallisen vallankäytön väline ja ase koko maailmaa vastaan käytävässä hybridisodassa.

Mitä tulisi tehdä tässä toivottomalta tuntuvassa tilanteessa? - Meidän on jatkettava Ukrainan tukemista ja auttamista eri tavoin niin paljon ja niin kauan kuin sitä tarvitaan. Emme halua, että lapsemme ja lapsenlapsemme kysyvät meiltä, miksi ette puolustaneet länsimaisia arvoja ukrainalaisten tukena. Olemme kysyneet aikaisemmilta sukupolvilta, miksi nämä eivät estäneet Hitlerin ja Stalinin hirmutekoja. Toivottavasti jälkipolvien ei tarvitse syyttää saamattomuuttamme. Ukraina itsenäisyyden säilyminen on paras tae onnistumisesta demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion puolustamisessa.